

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

Рис. 2. Узагальнення ознак інтеграції фінансово-кредитних систем у світовому просторі (складено автором)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Золотовалютні резерви НБУ // Офіційний сайт Національного банку України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45272>
2. Концепція державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
3. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання: аналіт. доп. / Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 96 с.
4. Показники виконання Державного бюджету України за 2007-2011 роки // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643
5. Страховий ринок України в 2012 р.: тенденції та прогнози на 2013 рік// http://www.ibi.com.ua/fileadmin/files/Insurance_2012_ukr.pdf
6. Матюшин А. В. Институциональные особенности и проблемы банковской системы Украины / А.В. Матюшин // Економіка промисловості. – 2010. - № 3. - С. 194-197
7. Державний та гарантований державою борг України // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=198378
8. Платіжний баланс України // Офіційний сайт Національного банку України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=63667>
9. Державний та гарантований державою борг України // Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=198378

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

Дубель В.М., к.е.н., старший викладач кафедри розвитку і розміщення продуктивних сил Донецького національного університету (Україна)

Дубель В.М. Розробка методики розрахунку еколого-економічного розвитку країн

Роботу присвячено розвитку теоретико-методологічних основ дослідження еколого-економічного розвитку світового господарства і розробці науково-практичних рекомендацій щодо формування еколого-економічного типу світогосподарського розвитку. Проаналізовано особливості еколого-економічного розвитку розвинених країн; досліджено сучасні тенденції еколого-економічного розвитку країн, що розвиваються, та транзитивних країн; здійснено порівняльну оцінку рівня еколого-економічного розвитку розвинених країн, країн, що розвиваються та країн з транзитивними економіками.

Розроблено алгоритм розрахунку рівня еколого-економічного розвитку за групами країн. Досліджено міжнародний досвід еколого-економічного розвитку та розроблено модель оцінки еколого-економічного розвитку країн.

Наведена методика розрахунку рівня еколого-економічного розвитку може стати в нагоді під час вирішення питань аналізу сучасного стану розвитку країн, розгляду динаміки світового господарства та регіональних утворень, розвитку та побудови перспективних планів розвитку країн.

Ключові слова: глобалізація, еколого-економічний розвиток, моделі розвитку, методика розрахунку рівня еколого-економічного розвитку, рівень екологічного розвитку, рівень економічного розвитку, рівень соціального розвитку, трансформації еколого-економічного розвитку.

Дубель В.М. Разработка методики расчета эколого-экономического развития стран

Работа посвящена развитию теоретико-методологических основ исследования эколого-экономического развития мирового хозяйства и разработке научно-практических рекомендаций по формированию эколого-экономического типа мирохозяйственного развития.

Проанализированы особенности эколого-экономического развития развитых стран; исследованы современные тенденции эколого-

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

экономического развития развивающихся стран и транзитивных стран; осуществлена сравнительная оценка уровня эколого-экономического развития развитых стран, развивающихся стран и стран с транзитивными экономиками.

Разработан алгоритм расчета уровня эколого-экономического развития по группам стран. Исследован международный опыт эколого-экономического развития и разработана модель оценки эколого-экономического развития стран.

Приведенная методика расчета уровня эколого-экономического развития может пригодиться при решении вопросов анализа современного состояния развития стран, рассмотрения динамики развития мирового хозяйства и региональных образований, построения перспективных планов развития стран.

Ключевые слова: глобализация, эколого-экономическое развитие, модели развития, методика расчета уровня эколого-экономического развития, уровень экологического развития, уровень экономического развития, уровень социального развития, трансформации эколого-экономического развития

Dubel V. M. Development method of calculation of ecological and economic development

Work is sanctified to development of theoretical and methodological bases of research of ecological and economic development of world economy and development of scientific practical recommendations in relation to forming of ecological and economic type of world economic development.

The features of ecological and economic development of the developed countries are analysed; modern ecological and economic progress of countries that develop, and transitional countries, trends are investigational; the comparative estimation of level of ecological and economic development of the developed countries, countries that develop and countries with transitional economies is carried out.

The algorithm for calculating the level of eco-economic development by groups of countries. Studied international experience environmental and economic development, and developed a model of assessment of environmental and economic development.

The above method of calculating the level of environmental and economic development may be useful in dealing with the analysis of the current state of development, considering the dynamics of the world economy and regional organizations, develop and build long-term plans of countries.

Keywords: globalization, ecological and economic development, development model, calculation method of ecological and economic development, environmental development, the level of economic development, social development, environmental transformation and economic development.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світового господарства вплив суспільного виробництва на природні процеси досяг таких масштабів, які поставили питання про загрозу функціонуванню екосистем. Екологічні проблеми загрожують стати глобальною небезпекою для існування людства.

У зв'язку з цим в епоху глобалізації постає актуальне завдання переходу країн світу до еколого-економічного типу розвитку. Промисловий етап виробництва із споживацьким ставленням до навколишнього природного середовища вичерпав себе. На зміну йому приходить усвідомлення необхідності впровадження збалансованого підходу між розширенням суспільного виробництва і збереженням навколишнього природного середовища

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам глобальних трансформацій еколого-економічного розвитку країн присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Л. Абалкін, І. Александров, Г.-Х. Брунтландт, К. Боулдінг, Б. Гаврилишин, Л. Гринів, Д. Медоуз, Л. Мельник, М. Месарович, М. Мойсєєв, М. Реймерс та ін.

Проблеми глобалізації світової економіки та її наслідки для навколишнього середовища розглядалися в працях таких учених, як О. Білорус, В. Геєць, В. Данилов-Данильян, М. Долішній, С. Мочерний, В. Новицький, Д. Лук'яненко, О. Теліженко, Г. Черніченко та ін.

Необхідність поглибленого вивчення різних аспектів відносин між екологічною, економічною і соціальною сферою життя суспільства визначає необхідність пошуку нових напрямків і моделей соціально-економічного розвитку у світовому просторі та в межах окремих країн, що у свою чергу, зумовлює необхідність вироблення прийнятної концепції сталого еколого-економічного розвитку територіально-економічних систем в умовах глобальних трансформацій.

Метою роботи є розробка методики розрахунку рівня еколого-економічного розвитку країн.

Актуальним питанням сучасності є пошук найбільш прийнятної для більшості країн моделі соціально-економічного розвитку територіальних соціально-економічних систем. Потрібна активна участь всіх країн у розбудові нових відносин між суспільством і природою, в основі яких буде закладено ідеї гармонії та сталого розвитку. Практичному втіленню цих ідей буде сприяти перехід світового співтовариства до еколого-економічного типу розвитку. Наведена методика розрахунку рівня еколого-економічного розвитку може стати в нагоді під час вирішення питань аналізу сучасного стану розвитку країн, розгляду динаміки сучасного господарства та регіональних утворень, розвитку та побудови перспективних планів розвитку країн.

Результати дослідження. Однією з задач переходу до сталого розвитку є розробка методики розрахунку рівня еколого-економічного розвитку, який дозволить зробити висновки стосовно тенденцій та динаміки перетворень у різних країнах.

Пропонується алгоритм оцінки рівня еколого-економічного розвитку за групами країн, який включає такі етапи:

Пропонований показник оцінки еколого-економічного розвитку країн представляє собою інтегровану середньоарифметичну величину трьох синтетичних показників, яка розраховується за формулою:

$$I_{\text{ІТРБ}} = \frac{\overline{ECL} + \overline{ECN} + \overline{SOC}}{3}, \quad \text{де}$$

$I_{\text{ІТРБ}}$ – інтегрований показник оцінки еколого-економічного розвитку країн;

$\overline{ECL}$ – синтетичний показник рівня екологічного розвитку країн;

$\overline{ECN}$ – синтетичний показник рівня економічного розвитку країн;

$\overline{SOC}$ – синтетичний показник рівня соціального розвитку країн.

Синтетичні показники розраховуються як середньо геометрична відповідних стандартизованих аналітичних показників:

1. Рівень екологічного розвитку країн (LECL):

- 1.1. Викиди CO₂ (метричні тонни на душу населення).
- 1.2. Площа лісів (у % від площі).
- 1.3. Видів вищих рослин, що знаходяться під загрозою.
- 1.4. ВВП на одиницю енергоспоживання (постійних цінах 2005 року ППС у дол. США за кг нафтового еквівалента).
- 1.5. Споживання електроенергії (кВт год. на душу населення).

2. Рівень економічного розвитку країн (LECN):

- 2.1. Високотехнологічного експорту (% від експорту промислових товарів).
- 2.2. Зростання ВВП (% річних).
- 2.3. Інфляція, дефлятор ВВП (% річних).
- 2.4. Споживання енергії (в кг нафтового еквівалента на душу населення).
- 2.5. Безробіття, жінки (% від жіночої робочої сили).
- 2.6. Безробіття, чоловіки (% від чоловічої робочої сили).

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

3. Рівень соціального розвитку країн (LSOC):

- 3.1. Народжуваність (на 1000 осіб).
- 3.2. Смертність (на 1000 осіб).
- 3.3. Захворюваність на туберкульоз (100000 чоловік).
- 3.4. Очікувана тривалість життя при народженні.
- 3.5. Коефіцієнт смертності, дитячої (на 1000 народження живими).

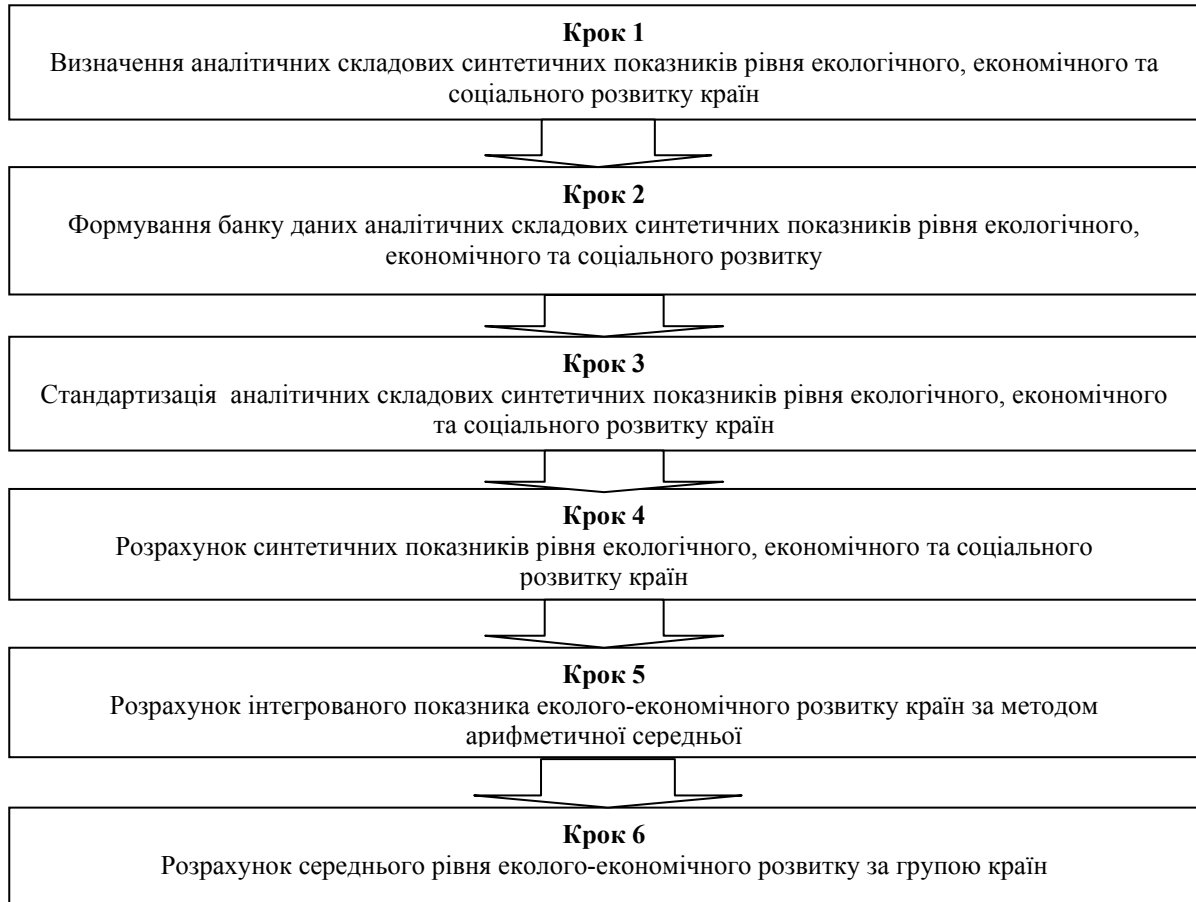

Рис. 1. Алгоритм розрахунку рівня еколого-економічного розвитку за групами країн

Щодо окремих практичних результатів використання даної методики розрахунку еколого-економічного розвитку країн. Було проведено аналіз еколого-економічного розвитку країн трьох груп: розвинених країн, країн з транзитивними економіками та країн, що розвиваються.

Результати розрахунку синтетичних складових та інтегрованого показника еколого-економічного розвитку серед окремих розвинених країн світу свідчать про значні досягнення на шляху сталого розвитку країн даної групи. Найбільший інтегрований показник еколого-економічного розвитку прогнозовано отримали США. Далі розташувалися Фінляндія, Австралія, Велика Британія і Франція, Нідерланди і Японія (табл. 1).

Таблиця 1

Результати розрахунку синтетичних складових та інтегрованого показника еколого-економічного розвитку по окремих розвинених країнах світу

Країна	LECL	LECN	LSOC	Інтегрований показник еколого-економічного розвитку
Австралія	0,469744	0,6588895	0,7477571	0,625
Велика Британія	0,268423	0,6224674	0,8592494	0,583
Нідерланди	0,401337	0,5910991	0,7401221	0,578
США	0,727023	0,6956852	0,8192386	0,747
Фінляндія	0,263442	0,8316704	0,7958867	0,630
Франція	0,259832	0,6815004	0,8090651	0,583
Японія	0,391834	0,4472402	0,8314295	0,557

США займають першу сходинку за рівнем екологічного розвитку. Але далі послідовність країн значно відрізняється від інтегрованого показника. На другому місці за рівнем екологічного розвитку серед визначених країн знаходиться Австралія. Це обумовлене значними розмірами території та незначною чисельністю населення, через що антропогенний вплив на екологічну ситуацію в цій країні досить незначний. За умови скорочення викидів CO₂ та інших парникових газів, обсягів спалювання кам'яного вугілля, збільшення площі лісів та зменшення споживання енергії на душу населення країна може значно покращити показник не тільки екологічного розвитку, а загальний інтегрований показник еколого-економічного розвитку. Досить високі показники екологічного розвитку у Нідерландах та Японії. Ці країни зробили великий крок на шляху сталого розвитку та витрачають великі кошти на збереження та покращення стану навколишнього середовища.

Значно відстають за рівнем екологічного розвитку Велика Британія та Франція. На показник екологічного розвитку цих країн позначилися природні особливості, значна чисельність населення та тривалі техногенний розвиток. Досить низький показник екологічного розвитку Фінляндії свідчить про недостатню увагу у країні до цього аспекту розвитку.

Показники економічного розвитку серед групи розвинених країн мають значно менші розбіжності, ніж показники екологічного

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

розвитку. На першому місці за економічним розвитком серед визначених країн знаходиться Фінляндія. Економіка цієї маленької країни виявилася найбільш пристосованою до еколого-економічних перетворень. Далі розташувалася найбільш економічно розвинена країна світу – США. Франція за рівнем економічного розвитку випередила Австралію, Велику Британію і Нідерланди. Останнє місце займає Японія.

За соціальним розвитком практично всі розвинені країни є світовими лідерами та досягли значних результатів у створенні соціально-ринкової економіки та побудови справжнього постіндустріального суспільства, в якому головною цінністю є людина. Деякі нижчі показники соціального розвитку мають Нідерланди і Австралія.

Результати розрахунку синтетичних складових та інтегрованого показника еколого-економічного розвитку по окремих країнах, що розвиваються, свідчать про значні розриви в ступені досягнення головної мети соціально-економічного розвитку – створенні умов для еколого-економічного типу розвитку як невід'ємної умови переходу до сталого розвитку. Найбільшого успіху досягла Бразилія, слідом за якою розташувалися Мексика, Індонезія, Індія, Алжир, Саудівська Аравія, Нігерія (табл. 2).

Таблиця 2

Результати розрахунку синтетичних складових та інтегрованого показника еколого-економічного розвитку по окремих країнах, що розвиваються

Країна	LECL	LECN	LSOC	Інтегрований показник еколого-економічного розвитку
Бразилія	0,5103012	0,4986984	0,5639430	0,524
Мексика	0,5016230	0,3818794	0,4736340	0,452
Індія	0,2588092	0,2504737	0,6313265	0,380
Індонезія	0,3317837	0,4272708	0,4763743	0,412
Саудівська Аравія	0,1542746	0,3928416	0,3927179	0,313
Алжир	0,0830905	0,3402344	0,5479692	0,324
Нігерія	0,1170841	0,1688932	0,6226963	0,303

Головним чином Бразилія вийшла на перше місце за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку серед країн, що розвиваються, завдяки першості за екологічним і економічним розвитком. За рівнем соціального розвитку Бразилія опинилася на 3 місці, поступившись Індії та Нігерії.

Мексика опинилася у схожій ситуації. За рівнем екологічного розвитку вона на другому місці та значно попереду за інші країни, що розвиваються. Саме ця перевага гарантувала загальне друге місце за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку серед країн цієї групи. За показником соціального розвитку Мексика опинилася лишена шостому місці, але за рівнем економічного розвитку ця країна була четвертою.

Індонезія зайняла п'яте місце за рівнем соціального розвитку. Але завдяки другому місцю серед країн, що розвиваються, за рівнем економічного розвитку та третьому місцю за рівнем екологічного розвитку країна опинилася на загальній третій сходинці за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку серед країн, що розвиваються.

Індія була першою за рівнем соціального розвитку серед країн, що розвиваються. Це є свідченням значного прогресу цієї країни на шляху побудови соціального суспільства. За рівнем екологічного і економічного розвитку серед країн, що розвиваються, Індія була на третьому та четвертому місці відповідно.

Алжир випередив Саудівську Аравію за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку, хоча за економічними показниками Саудівська Аравія була на третьому місці серед країн, що розвиваються. В Алжирі відносно високий рівень соціального розвитку та найнижчий рівень екологічного розвитку серед країн, що розвиваються.

Найнижчий інтегрований показник еколого-економічного розвитку серед країн, що розвиваються, має Нігерія. Ця країна значно відстає від інших країн за рівнем екологічного і економічного розвитку. Значна кількість населення та розвиток підприємств, що забруднюють навколишнє середовище, призвели до погіршення стану екосистем. Значне антропогенне навантаження призвело до часткової або повної деградації природних екосистем.

Загальний рівень інтегрованого показника еколого-економічного розвитку країн з транзитивними економіками свідчить про їх поступове наближення до групи розвинених країн. За результатами розрахунку синтетичних складових та інтегрованого показника еколого-економічного розвитку по окремих країнах з транзитивними економіками на перше місце вийшла Російська Федерація (табл. 3). Зважаючи на результати оцінки інтегрованого показника еколого-економічного розвитку серед розвинених країн та країн, що розвиваються, це досить прогнозовано. Країна володіє надзвичайно великою площею, багатим та різноманітним природним потенціалом, достатньою кількістю населення тощо.

Таблиця 3

Результати розрахунку синтетичних складових та інтегрованого показника еколого-економічного розвитку по окремих країнах з транзитивними економіками

Країна	LECL	LECN	LSOC	Інтегрований показник еколого-економічного розвитку
Білорусь	0,546837	0,411872	0,680304	0,546
Грузія	0,346473	0,400027	0,634375	0,460
Казахстан	0,349252	0,751905	0,702773	0,601
Латвія	0,573396	0,565257	0,628867	0,589
Російська Федерація	0,652185	0,569346	0,736387	0,653
Узбекистан	0,284692	0,373361	0,840671	0,500
Україна	0,272821	0,4521	0,748079	0,491

Російська Федерація зайняла перше місце за рівнем екологічного розвитку серед країн з транзитивними економіками, друге – за рівнем економічного розвитку та третє – за рівнем соціального розвитку. Тож головними перевагами Російської Федерації в питанні переходу до еколого-економічного типу розвитку є екологічна та економічна складові. Звертаючи увагу на той факт, що за рівнем соціального розвитку країни з транзитивними економіками мають високі та дуже схожі за значеннями показники, можна зробити висновок про те, що вирішальними чинниками переходу до еколого-економічного типу розвитку стають саме екологічні і економічні показники.

На другому місці за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку серед країн з транзитивними економіками знаходиться Казахстан, який перший за показником економічного розвитку і четвертий за показником екологічного розвитку серед цієї групи країн.

На третьому місці за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку знаходиться Латвія. Республіки Прибалтики одними з перших серед країн з транзитивними економіками стали на шлях еколого-економічного розвитку. Але Латвія займає останнє місце за рівнем соціального розвитку серед країн з транзитивними економіками, що вказує на наявність проблем у соціальній сфері цієї країни. Перш за все, вони пов'язані із незначними показниками народжуваності в країні.

Четверте місце Білорусі є свідченням впевненого поступу республіки у питанні переходу до еколого-економічного типу розвитку. За рівнем екологічного розвитку країна поступається лише Російській Федерації і Латвії.

Практично однакові значення інтегрованого показника еколого-економічного розвитку мають Узбекистан і Україна. Проте складові цих показників мають суттєві розбіжності. Україна займає останню сходинку за рівнем екологічного розвитку серед країн з транзитивними

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

економіками, четверте – за рівнем економічного розвитку та друге – за рівнем соціального розвитку. Узбекистан перший за рівнем соціального розвитку багато у чому завдяки високому рівню народжуваності. За рівнем економічного розвитку Узбекистан залишається на останній сьомій сходинці серед вибраних країн з транзитивними економіками.

Останнє місце за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку серед країн з транзитивними економіками займає Грузія. Ця країна передостання за рівнем соціального і економічного розвитку та п'ята за рівнем екологічного розвитку серед країн з транзитивними економіками. Проте, тенденції 2010-2011 років свідчать про намагання країни швидкими темпами перейти шлях сталого еколого-економічного типу розвитку суспільства. У країні розпочато масштабні соціально-економічні реформи, спрямовані на залучення іноземних інвестицій, розвиток ринкової економіки та демократичних засад розбудови громадянського суспільства, відкритості та прозорості владних структур.

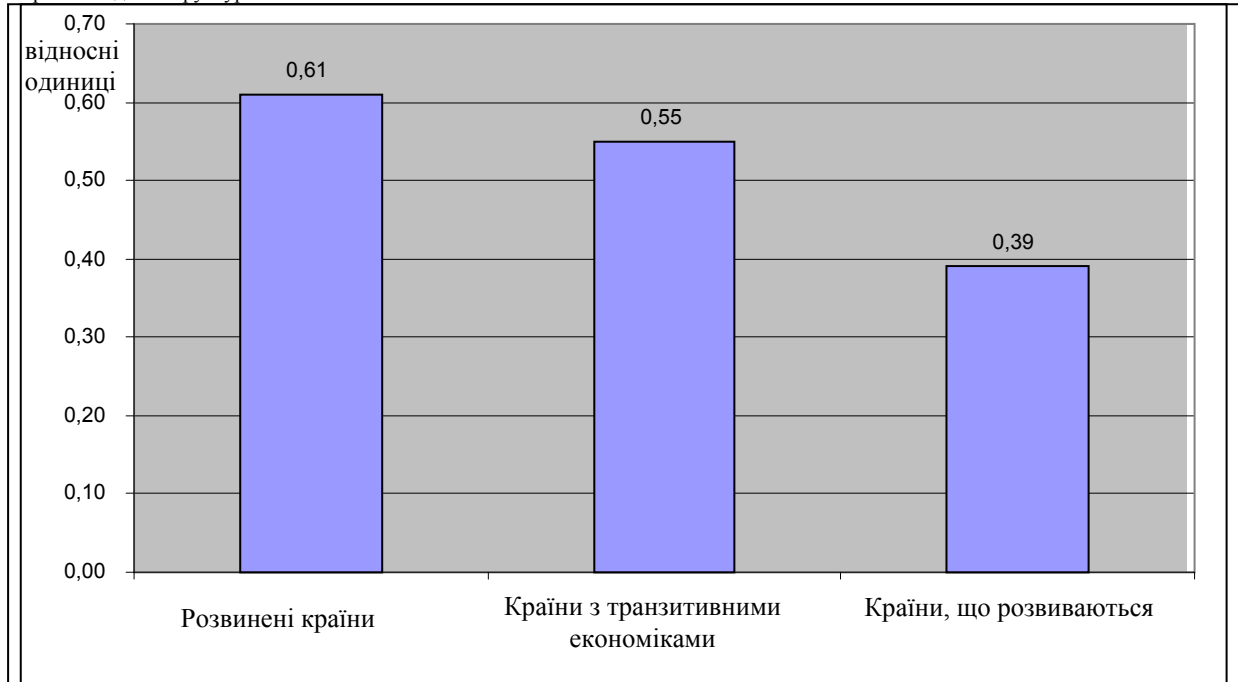

Рис. 2. Ранжирування груп країн за рівнем еколого-економічного розвитку

Таким чином, перше місце за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку займають розвинені країни. Дещо поступаються їм країни з транзитивними економіками. Країни, що розвиваються, мають суттєве відставання від розвинених країн за рівнем еколого-економічних перетворень, але динаміка і тенденції перетворень вказують на еколого-економічну спрямованість розвитку цих країн.

Розвинені країни світу мають найвищі показники еколого-економічного розвитку та характеризуються незначними коливаннями основних показників. Це країни із стабільними соціально-економічними системами, які потребують переходу суспільного розвитку від кількісних показників до якісних. Соціально-економічний розвиток у розвинених країнах не супроводжується погіршенням стану навколишнього середовища, що є головною вимогою еколого-економічного розвитку.

Головними чинниками, що призвели до відставання країн з транзитивними економіками від розвинених країн є екологічний і економічний. За рівнем соціального розвитку країни з транзитивними економіками практично не поступається розвиненим країнам.

Країни, що розвиваються, поступаються практично за всіма показниками розвиненим країнам та країнам з транзитивними економіками. Попереду у цих країн довгий шлях еколого-економічних перетворень. Тенденції останніх років свідчать про впевнене просування країн, що розвиваються, по шляху сталого розвитку.

На основі проведеного дослідження глобальні трансформації еколого-економічного розвитку за окремими групами країн можна представити у вигляді таблиці.

У розвинених країнах еколого-економічні трансформації пов'язані зі зміною ставлення суспільства до навколишнього середовища. Зміна світогляду більшої частки населення економічно розвинених країн примусила переорієнтувати соціально-економічний розвиток з техногенного типу до еколого-економічного. Відбулися якісні перетворення суспільних цінностей. На перше місце за значущістю вийшла головна мета розвитку суспільства – покращення якості життя населення. Перехід до пріоритету якісних показників над кількісними затвердив вибір постіндустріального шляху розвитку найбільш розвинених країн світу та визначив орієнтири для інших країн.

Країни з транзитивними економіками намагаються використати свій значний потенціал для найшвидшого переходу до сталого розвитку. Але, виникають проблеми інституціонального характеру та необхідність структурних перетворень в цих країнах.

Країни, що розвиваються найбільш динамічно здійснюють кроки на шляху переходу до еколого-економічного розвитку. Але в цій групі країн спостерігаються найбільші розбіжності між країнами за інтегрованим показником еколого-економічного розвитку. Нестабільність соціально-економічних систем країн, що розвиваються стає на заваді сталого розвитку та призводить до значних коливань політики країн цієї групи.

Висновки. В умовах глобалізації та сучасних посткризових процесів у світі потрібна активна участь всіх країн у розбудові нових відносин між суспільством і природою, в основі яких буде закладено ідеї гармонії та сталого розвитку. Практичному втіленню цих ідей буде сприяти перехід світового співтовариства до еколого-економічного типу розвитку. Наведена методика розрахунку рівня еколого-економічного розвитку може стати в нагоді під час вирішення питань аналізу сучасного стану розвитку країн, розгляду динаміки світового господарства та регіональних утворень, розвитку та побудови перспективних планів розвитку країн.

**ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ
ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА**

Таблиця 4

Класифікація трансформацій еколого-економічного розвитку країн

	Екологічні трансформації	Економічні трансформації	Соціальні трансформації
Розвинені країни	<ul style="list-style-type: none"> • Впровадження високих екологічних стандартів до виробленої продукції; • Запровадження жорстких екологічних нормативів до технологічних процесів у виробництві, транспорті, сільському господарстві, побутовій сфері; • Скорочення використання природних ресурсів; • Посилення вимог до підприємств, діяльність яких впливає на стан навколишнього середовища; • Виведення земель з сільськогосподарського обігу; • Збільшення площі природоохоронних територій і лісів; • Створення системи екологічної інформації; • Стабілізація викидів CO₂ 	<ul style="list-style-type: none"> • Створення економічного механізму природокористування; • Збільшення витрат на науку, освіту, охорону навколишнього середовища; • Економічне стимулювання процесу переходу до використання відновлювальних джерел енергії та повторного використання ресурсів; • Залучення ресурсів країн, що розвиваються; • Запровадження та стимулювання природоохоронних заходів на підприємствах; • Вивезення «брудних» підприємств в країни, що розвиваються. 	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток науки та культури; • Досягнення політичної і соціальної стабільності; • Підвищення народжуваності, скорочення смертності, зростання тривалості життя населення; • Запровадження високих соціальних стандартів; • Контроль з боку громадянської суспільності за станом навколишнього середовища і використанням природних ресурсів.
Країни, що розвиваються	<ul style="list-style-type: none"> • Збільшення обсягів викидів парникових газів; • Співробітництво з розвиненими країнами і міжнародними організаціями з питань еколого-економічного розвитку; • Розробка та систематизація законодавчої бази екологічного спрямування. 	<ul style="list-style-type: none"> • Зростання ВВП; • Запровадження новітніх технологій; • Запровадження досягнень «Зеленої революції»; • Намагання перейти до ефективного та раціонального природокористування; • Залучення додаткових ресурсів у виробництво. 	<ul style="list-style-type: none"> • Розвиток освіти; • Поліпшення санітарії та доступу до джерел води; • Демократизація суспільства; • Контроль народжуваності; • Збільшення тривалості життя.
Країни з транзитивними економіками	<ul style="list-style-type: none"> • Скорочення викидів парникових газів; • Застосування енергозберігаючих технологій; • Контроль за станом навколишнього середовища; • Скорочення випуску матеріалоємної продукції; • Встановлення екологічних стандартів, нормативів, лімітів; • Залучення міжнародних фахівців для аналізу екологічних процесів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Зростання ВВП і доходів населення; • Перехід до економічних важелів регулювання природокористування; • Проведення реструктуризації промисловості; • Надання пільг соціально значущим підприємствам; • Збільшення витрат на освіту та охорону навколишнього середовища. • Економічне стимулювання до застосування енергозберігаючих і ресурсозберігаючих технологій. 	<ul style="list-style-type: none"> • Інформатизація та демократизація суспільства; • Підвищення якості життя населення; • Вдосконалення екологічного законодавства; • Підвищення екологічної свідомості населення; • Стабілізація чисельності населення; • Залучення громадянської суспільності до контролю за станом навколишнього середовища

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Аніщенко В.О. Створення моделі стану соціо-еколого-економічної системи регіону: теоретичні та методологічні аспекти / В.О. Аніщенко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 133-144.
2. Балацкий О.Ф. Моделирование социально-эколого-экономической системы региона / О.Ф. Балацкий, Д.В. Бельшев, В.И. Гурман; под ред. В.И. Гурмана и Е.В. Рюминой. – М.: Наука, 2001. – 175 с.
3. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека та охорона довкілля: монографія / Д.В. Зеркалов. – К.: Основа, 2012. – 514 с.
4. Заблодская И.В. Обеспечение ресурсосберегающей деятельности на региональном уровне: монографія / И.В. Заблодская, Г.Н. Маслова, А.В. Медяник. – Луганск: Ноулидж, 2010. – 121 с.
5. Мировая статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldometers.info/ru/>.
6. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator>.